

з використанням ігор має особливо велике виховне значення, бо допомагає розібратися у власних сумнівах, знайти хоча б частково відповіді на хвилюючі питання, а також сформувані в учнів справжні моральні ідеали.

Отже, ігрове навчання цілком закономірно посіло належне місце в сучасній загальноосвітній школі, оскільки навчання з використанням гри максимально стимулює пізнавальну діяльність учнів, їхню ініціативність, самостійність, творчу активність, що відкриває широкі можливості для засвоєння предмета.

Література

1. Выготский Л.С. Игра // Собр. Соч.: В 6-ти т. – М.: Педагогика, 1984. – Т. 4. – С. 244 – 263.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Жорник О. Формування пізнавальної активності учнів у процесі спільної ігрової діяльності // Рідна школа. – 2000. – №1. – С. 27 – 29.
4. Кавтарадзе Д. Имитационные игры в экологическом образовании // Биология в школе. – 1990. – №3.
5. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Освіта. – 24 – 31 жовтня 2001р. – С. 2 – 4.
6. Пидкасистый П.И., Ахметов Н.К., Хайдаров Ж.С. Игра как средство активизации ученого процесса // Советская педагогика. – 1985. – №3. – С. 22-26.
7. Семенов В.Г. Дидактична гра як форма навчання // Радянська школа. – 1989. – №3. – С. 61 – 66.
8. Столяренко Л.Д. Основы психологи. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1997. – 736 с.

С. В.Мантуленко

СУТНІСТЬ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ ТА ШЛЯХИ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ

В статтє рассматривается сущность профильного обучения, его проблемы и перспективы.

This article deals with the essence of profile teaching, its problems and perspectives, the.

Розвиток світового і Європейського освітнього простору об'єктивно вимагає від української школи адекватної реакції на процеси реформування загальної середньої школи, які відбуваються у провідних країнах світу. Серед багатьох визначальних тенденцій реформування сучасної освіти є профілізація старшої школи, що виступає як засіб підвищення якості національних атестатів і наближення змісту та методів навчання до Європейських стандартів.

Слід зазначити, що на сьогоднішній день вперше зроблена заявка вдосконалення освітньої галузі, закладено нові підходи до організації освіти в старшій школі. Вона має функціонувати як профільна.

Це створюватиме сприятливі умови для врахування індивідуальних особливостей, інтересів і потреб учнів, орієнтації школярів на той чи інший вид майбутньої професійної діяльності. Профільна школа найповніше реалізує принцип особистісно-орієнтованого навчання, що значно розширює можливості учня у виборі власної освітньої траєкторії [2].

Певною мірою велика частина генерації старших школярів ще наприкінці ХХ ст. вичерпала кредит довіри до загальної обов'язкової середньої освіти, яка забезпечує отримання учнями загальних знань й досить слабо орієнтована на життєве й професійне самовизначення молодोї особистості.

На думку П.С.Лернера, нераціонально на сьогодні вчити "всіх всьому", існує гостра потреба подолання відчуження та втоми школярів від змісту освіти, яка не дає адекватної світоглядної картини, не дозволяє скласти уявлення про весь простір праці людей, не дає необхідної інформації для побудови обґрунтованих життєвих і професійних планів [3, 76].

Отже, очевидною стає необхідність профілізації старшої школи, враховуючи всі її проблеми та перспективи.

Долучення до сучасної шкільної практики цієї ідеї – важливий, складний і досить суперечливий крок. Від запровадження профільного навчання ми очікуємо розв'язання

проблеми переорієнтації освітнього процесу з єдиних колективних форм його організації на використання індивідуального навчання, яке сприятиме удосконаленню навчально-виховного середовища, надаватиме йому гнучкості та властивості саморозширення відповідно до талантів учнів. За таких умов, є сподівання на те, що зростуть темпи та зміниться суть соціальної активності школярів. Вони стануть більш самостійними у виборі стилю життя й відповідальнішими за якість свого буття.

Відправною точкою у впровадженні будь-яких інноваційних технологій і систем є детальне вивчення сутності проблеми та обґрунтування шляхів її вирішення.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що спектр досліджень професійного самовизначення та профілізації старшокласників досить широкий. Значний внесок у розробку цієї проблеми зробили такі вчені, як Н.О.Аніскіна, Н.Ю.Булгакова, М.М.Губанова, О.Е.Меркурева, С.Н.Чистякова та ін. Загально методологічні аспекти профілізації учнів розглядалися в наукових публікаціях Л.Артем'євої, М.О.Демарської, П.С.Лернера, Н.Ф.Родичева та ін. Нині накопичено значний теоретичний та експериментальний матеріал щодо цієї проблеми. Розроблена “Концепція профільного навчання в старшій загальноосвітній школі”, у якій визначено зміст, мету, завдання, принципи і форми організації.

Це дає підстави зробити висновок, що профільне навчання – одна з актуальних освітянських проблем сьогодення, яка є досить суперечливою і не передбачає однозначних відповідей. Різноманітність підходів і поглядів не свідчить про її всебічне та остаточне вирішення. Хоча в офіційних документах термін “профільне навчання” визначено, точиться суперечка що до складових “навчання” чи “освіта”?

Більшість авторів віддають перевагу “профільному навчанню”, але існує досить цікава та аргументована точка зору П.С.Лернера, який визначив профільність як “освіту”. Є ряд авторів, які вживають ці терміни як синоніми без відповідного обґрунтування і розмежування їх. Немає однозначної думки і з приводу визначення сутності “профільного навчання”.

У сучасній науковій літературі воно трактується як:

- процес, який спрямований на реальне життєве середовище та професійне самовизначення випускників школи. Диференційований за змістом навчання, у якому враховується в першу чергу основні запити і професійні плани учнів у реальних регіональних умовах;
- принцип, який забезпечує поглиблене вивчення окремих дисциплін програми повної загальної освіти. Створює умови для значної диференціації змісту освіти старшокласників. Сприяє встановленню рівного доступу до повноцінної якісної освіти. Розширює можливості соціалізації учнів;
- форма організації навчального процесу, спрямована на реалізацію особистісно-орієнтованого навчального процесу;
- засіб диференціації та індивідуалізації навчання, коли за рахунок змін у структурі, змісті й організації освітнього процесу повніше враховуються здібності та схильності учнів, створюються умови для освіти старшокласників відповідно до їх професійних інтересів і намірів щодо продовження освіти [1,10].

Отже, проаналізувавши все вище зазначене та спираючись на "Концепцію профільного навчання", дійшли висновку, що:

Профільне навчання – вид диференційованого навчання, який передбачає врахування освітніх потреб, нахилів та здібностей учнів і створення умов для навчання старшокласників відповідно до їхнього професійного самовизначення, що забезпечується за рахунок змін у цілях, змісті, структурі та організації навчання [2].

Метою профільного навчання є формування людини не за єдиним зразком, як це було раніше, а через створення такого педагогічного середовища, в якому кожна окрема дитина отримала б невичерпні можливості для повної самореалізації.

У процесі дослідження цієї проблеми виникає суттєве запитання: у чому ж специфіка профільного навчання в порівнянні з традиційним поглибленим вивченням окремих

предметів? Відмінність полягає в тому, що така диференціація дозволяє учням вибрати конкретну пріоритетну галузь для більш глибокого вивчення. Оскільки цей вибір передбачає ряд варіантів, то пробільність – це перш за все розширення свободи, варіативності шкільної освіти, яка дає можливість учням вивчати не один, а групу інтегрованих предметів.

Отже, профіль навчання – це спосіб організації диференційованого навчання, який передбачає поглиблене і професійно зорієнтоване вивчення циклу споріднених предметів [2].

Засвоєння змісту освіти у загальноосвітніх закладах нового типу має, по-перше, забезпечувати загальноосвітню підготовку учнів, по-друге, підготовку до майбутньої професійної діяльності.

Усі ці та інші очікування не будуть реалізовані, якщо кардинально не змінити мету, зміст і традиційну організацію навчально-виховного процесу. Неможливо до чогось прийти звичайними для всіх, старими формальними методами, що, на жаль, ми спостерігаємо сьогодні. Сучасна школа, незважаючи на всі декларації про розвиток особистості, про нові цінності в освіті і далі дотримується застарілих позицій.

Тому потреба в нових ідеях та підходах щодо вирішення окресленої нами проблеми стає ще актуальнішою.

Створення по суті нового навчального закладу – процес довготривалий, який потребує спеціальної підготовки відповідних кадрів, наявності певної матеріальної бази, перетворення всіх взаємопов'язаних структур дидактичної системи, розробки нового програмно-методичного забезпечення та вирішення ряду проблем, з якими найближчим часом зіткнеться українська школа. У зв'язку з цим виникає реальна загроза дискредитації самої ідеї профільного навчання.

Найбільш оптимальними шляхами вирішення цієї проблеми, на думку багатьох вчених (Л.Березівська, Н.Бібік, М.Бурда, В.Кизенко, Л.Онищук), є створення різнопланових ліцеїв, гімназій, колегіумів, спеціалізованих шкіл, навчально-виховних комплексів та об'єднань шкільних округів [1,72].

При неможливості чи відсутності потреб в організації профільного навчання використовується загальноосвітній варіант навчального плану, універсальний, в якому навчальний час рівномірно розподілений між базовими навчальними предметами. Профілювання старшої школи необхідно здійснювати виходячи із освітніх потреб, інтересів та здібностей учнів. У профільні класи повинні приходити учні, мотивовані на певний вид діяльності, а мотив, як відомо, могутній стимул, тим більше, що в даному випадку він набуває професійно ціннісного спрямування. У залежності від бажань учнів, кількості паралельних класів у старшій школі може вводиться один або декілька профілів. Близькі за змістом профілі можуть структуруватися в напрями диференціації навчального процесу: суспільно-гуманітарний, природничо-математичний, технологічний, художньо-естетичний, спортивний. Однак ці профілі не вичерпують усього переліку можливих варіантів і визначені досить умовно. Правильніше було б визначати їх, виходячи із структури ринку праці й прогностичним урахуванням перспективи на найближчі 10-15 років.

Таким чином, можна виділити два види профілювання: профілювання на навчальні предмети та профілювання на певну галузь. Пріоритет буде все ж за галузевим профілюванням, оскільки головний критерій правильного профільного навчання – конкурентоспроможність випускників на освітньому ринку та ринку праці.

До організаційних проблем слід також зарахувати здійснення кваліфікованої попередньої профільної підготовки в основній школі, що забезпечить свідомий вибір учнем профілю навчання і знизить ризик помилкового вибору профілю. Необхідно також передбачити корекцію особистісного самовизначення – вільний перехід з одного профілю на інший.

Гострими кутами реалізації ідеї профільності можуть стати перевантаження учнів навчальними предметами та вивчення базових дисциплін у профільних класах. Одним із способів уникнення цього є створення інтегрованих міжпредметних курсів. Це сприятиме розширенню розумового горизонту, варіативності способів діяльності учнів, дозволить

організувати відбір та засвоєння знань різних ступенів цілісності.

В умовах цієї парадигми освіти вчитель найчастіше виступає в ролі організатора і виконавця всіх видів діяльності цього процесу, отже, незаперечно важливим компонентом його результативності є наявність висококваліфікованих педагогічних кадрів, здатних забезпечити потреби профільної школи. Тому на сьогоднішній день головне завдання вищих навчальних закладів педагогічного профілю – забезпечити готовність майбутніх педагогів до профільного навчання старшокласників як важливого показника професіоналізму.

Базуючись на теоретичних підходах досліджуваної нами проблеми, підводячи підсумок всього вище сказаного, слід відмітити, що ідея профільності знаходиться в колі найактуальніших освітянських проблем сьогодення. Магістральний шлях удосконалення сучасної освіти, який забезпечує можливість багатовимірною руху особистості в освітньому просторі, створюючи оптимальні умови для такого руху.

У даному випадку неможливо передбачити всі очікувані результати. Хоча є сподівання на те, що правильна організація профільного навчання в майбутньому принесе значні дивіденди.

Література

1. Аніскіна Н.О. Організація профільного навчання в сучасній школі. – Харків: Видав. група „Основа”, 2003. – 173 с.
2. Концепція профільного навчання в старшій школі // Освіта України. – 2003. - № 88. – С. 4-5.
3. Лернер П.С. Профильное образование: взаимодействие противоположностей // Школьные технологи. – 2004. - №6. – С. 75-82.